

ישנו כולן לא יאכלו	הדין של אין מפטירין	אין מפטירין אחר המצה אפיקומן	טעם לאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן	אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן	
מצה=פסח וה"ה נמי במצה דעבידא זכר לפסח רבי יוסי ארישא קאי והכי הילכתא דהא רבה קאי כוותיה	אבל השתייה מותרת	מצה=פסח זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה. באחרונה לשם חובה (" ") מצת חובה באחרונה דעבידא זכר לפסח (" ")	: : וגם שלא יאבד ממנו טעם הפסח ולפי שדינו ליאכל בסוף על השבע	: : :	רשב"ם
	לית ליה רשותא למישתי אלא מיא	מצה=פסח			רי"ף והגאונים
מצה=פסח שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין (" ")		מצה=פסח	וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצוה		רמב"ם
מצה≠פסח ההיא ודאי דוקא בפסח ואני אומר מעשה דאביי ורבה בשאר ימות השנה היה ולא בפסח	אבל אחר כוס רביעי מותר לשתות שכבר גמר ההלל	מצה=פסח	שלא יפסיד קריאת ההלל... ...		בעל המאור
	ולענין משתא בתר כוס רביעי ודאי אסור לא מפני מצה אלא טעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף על ד' כוסות ונראה כמו שמתחיל בסדר אחר	מצה=פסח	כדי שלא יאכל פסח בכרס ריקנית		רמב"ן
מצה≠פסח היסח הדעת פוסל לגבי פסח במצה היסח הדעת רק פוסל ידיו					ראב"ד

פירוש אפיקומן

רבינו אליעזר אשכנזי	תוספתא כפשוטה	ירושלמי	בבלי וירושלמי (ע"פ ביאור חדש ותפ"א)	בבלי וירושלמי	בבלי וירושלמי
אחרי השומן	כמנהג ההוללים בזמן ההוא	מיני זמר	קינח סעודה	מיני מתיקה	שלא יעקרו מחבורה לחבורה
" [] , "				" "	" "
			" [] "	" , " "	(,)

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיט עמוד ב
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

שאינ מפטירין אחר הפסח אפיקומן שלא יהא עומד מחבורה

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק י
[]
זו ונכנס לחבורה אחרת.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק י

מאי אפיקומן רבי סימון בשם רבי אינייני בר רבי סיסיי מיני זמר ר"י אמר מיני מתיקה שמואל
אמר כגון ערדילי וגוזליא דחנניא בר שילת:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיט עמוד ב

מאי אפיקומן? אמר רב: שלא יעקרו מחבורה לחבורה. ושמואל אמר: כגון אורדילאי לי וגוזלייא לאבא. ורב חנינא
בר שילא ורבי יוחנן () + " : [אמרן] + כגון תמרים קליות ואגוזים.
אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מפטירין אחר מצה אפיקומן.
נפיש טעמייהו, אבל לאחר הפסח דנפיש טעמיה, ולא מצי עבוריה - לית לן בה, קמשמע לן.
מר זוטרא מתני הכי: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: מפטירין אחר המצה אפיקומן.

תוספתא מסכת פסחים (ליברמן) פרק י

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון אגוזין תמרים וקליות

תוספתא כפשוטה שאול ליברמן עמוד 655 (פסחא פ"י עמ' 198)

וכבר פירשו לנכון שהכוונה היא שלא ינהגו כמנהגי
ההוללים בזמן ההוא שהיו מתפרצים אחרי הסעודה לבתים אחרים ומכריחים את בני הבית להצטרף אתם והיו
ממשיכים שם את החגיגה,
521

רשב"ם מסכת פסחים דף קיט עמוד ב

. אחר שאכלו הפסח בחבורה לא ילכו בחבורה אחרת לאכול לא פת ולא שום

()

דבר גזירה דילמא אתי למיכל את הפסח בשני מקומות

. והך מילתא דרב אוקמיה התם בשעת אכילה אבל לאחר אכילה יכול ליעקר

לומר הלל בחבורה אחרת ולא קפיד אלא לאכול בב' מקומות אבל לאכול דברים אחרים במקומן הראשון שרי רב ובלבד
שלא יעקור לאוכלן עם חבורה אחרת. והיינו דפליג עליה שמואל ורבי יוחנן ואמרי כל דבר אסור לאכול אפילו בחבורתו
ראשונה

()

ולרב הכי משמע ליה

אפיקומן אפיקו מנייכו הוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר:

. דשמואל הוה רגיל לאכול בקינוח סעודה כמהין ופטירות ורב רגיל לאכול אחר

סעודתו גוזלות. ולשון אפיקומן הוציאו והביאו מיני מתיקה. ואתא שמואל למימר דלא מיבעיא שלא יעקור מחבורתו
לחבורה אחרת אלא אפילו בחבורתו אסור לאכול כלום אחר הפסח שלא יאבד ממנו טעם הפסח ולפי שדינו ליאכל בסוף
על השבע וכן כל קרבנות ()

תוספות מסכת פסחים דף קכ עמוד א

כגון דלית ליה אלא כזית מצה ותו לא דטוב לאוכלו על
 השובע ולהיות טעם מצה בפיו אבל ודאי אי אית ליה מצה לכל סעודתו טוב לו לאכול מצה בתחלה לתיאבון ולברך עליה
 ואח"כ בגמר סעודתו יאכל כזית מצה ויהיה טעם מצה בפיו ועיקר מצוה על הראשונה שהיא באה לתיאבון וגם יהא
 לבסוף טעם מצה בפיו באותו כזית אחרון ואפילו אם עיקר מצוה באחרונה אין זה תימה אם אנו מברכין על הראשונה

כדפרישית לעיל לרב חסדא וכן צ"ל להלל שהיה
 כורך מצה ופסח בסוף הסעודה והכי הוי אכיל מצה דאורייתא אם כן בתחלת סעודה היה מברך על המצה ואוכל דמועלת
 אותה ברכה לברכת מצה עם הפסח שבסוף

- וא"ת אחר הפסח מאי טעמא אין מפטירין הא נפיש טעמיה טפי ממצה יש לומר
 כדמפרש בירושלמי דמשום הכי נאכל על השובע שלא יבא לידי שבירת עצם ()
 וא"ת הא במנחה נמי אמרי' בתמורה () ובמנחות () : דנאכלת על השובע וליכא למימר
 האי טעמא י"ל דהתם ה"ט שלא יצא משלחן רבו רעב אבל במצה לא שייך האי טעמא דלאו משלחן רבו הויא כולי האי
 וחגיגה הבאה עם הפסח אף על גב דאיכא למ"ד דאית בה משום שבירת עצם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו
 משום דפסח בן שנתו הוא ורכיך וחיישינן לשבירת עצם אבל חגיגה לא ומאן דאמר אין מפטירין אחר מצה ופסח אם כן
 לא ס"ל כטעם הירושלמי אלא סבר דבעינן שיהא טעם מצה ופסח בפיו.

רי"ף מסכת פסחים דף כז עמוד א

' מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון ארדליא לי וגוזליא לאבא חנניה ור' שלא ור'
 יוחנן אמרי כגון תמרים קליות ואגוזים תניא כותיה דרבי יוחנן
 אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן [" "] מר זוטרא מתני הכי אמר רב
 יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לאחר מצה מפטירין מסתברא לן כלישנא קמא
 דאליבא דגמרא הוא ולישנא בתרא אליבא דמר זוטרא הוא הילכך עבדינן כלישנא קמא דהוא אליבא דגמרא והכין נהוג
 עלמא כלישנא קמא דבתר דאכלין כל מגדני ומיני דפירי אכלין בסוף כזית מצה דמינטרא ולא טעמין לבתר הכין כלום בר
 מכסא דבהמ"ז וכסא דהלילא ומאן דצחי לית ליה רשותא למישתי אלא מיא אבל חמרא לא

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק י משנה ח

, הם הפירות שמפטירין בהן אחרי האכילה כגון הזרעונים הקלויים והתאנים והצמוקים והשקדים וכיוצא בהן.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו

מדברי סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום אפילו קליות ואגוזים וכיוצא בהן,

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

, ובאחרונה אוכל מבשר הפסח ,
 אפילו כזית ואינו טועם אחריו כלל, ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסח סעודתו וטעם
 בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצה.

מעשה רוקח הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ט

[] . נוסח אחר כת"י ואינו אוכל אחריו מאכל אחר ' וגירסא נכונה היא.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל,

, / " /+ .
 משום היסח הדעת נפסל, אם לא היה שם פסח נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל שהשינה מפסקת והוא שישנו כלן ואתא ר"י למימר /) / דאפילו כלן אם
 נתנמנו יאכלו דלא הוי היסח הדעת לגבי פסח ולגבי אכילה נמי לא הויא הפסקה, וקיי"ל כרבי יוסי דרבה יליף מיניה () / " +.

הגהות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה יד

[כרבי יוסי]

"

"

. אכן רבינו שמואל פירש דר' יוסי קאי ארישא

וכן כתב רבינו

"

"

אבי"ה

והנה דעת כולם דדין מצה כדין פסח וכן כתב רש"י בפירושו וכן רשב"ם מעובדא דאביי דלעיל וכתבו התוספות דאין נראה דלא איתקש מצה לפסח אלא למצות התלויות בגופן אבל לב' מקומות לא.

"

והיה דאביי גבי תענית הוא דאמר ישן אסור לאכול וכו'

"

: " ,

המאור הקטן מסכת פסחים דף כו עמוד ב

"

"

"

"

"

. ומצאתי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל לענין משתיא דבכוס חמישי לא

משכחן בגמ' דאסור ודאי מיכל קא אמרינן אין מפטירין אחר מצה אפיקומן וכיון דבריכנא בהמ"ז לית לן למיכל מדעם אבל משתיא מנהגא היא ירושת בנימין מאבות אלו דברי הגאון ז"ל

וכן כתב ה"ר שמואל ז"ל וכן נראין הדברים ומינה נקטינן שאין לו לשתות בין פסח לברכת המזון

ולא בין מצה שבאחרונה לברכת המזון והא דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן יש שפירשו טעמו של דבר כדי שיהא הפסח נאכל על השבע וכדי שיאמר עליו את ההלל בכרס מלאה ובירושלמי פירשו מה טעם הפסח נאכל על השבע כדי שלא יבא לידי שבירת העצם וכך ראיתי במגילת סתרים לרבינו נסים ז"ל. ואין טעם זה מספיק לנו למה ששינו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן דהא בגמ' דילן אמרינן לא מיבעיא אחר מצה דכיון דלא נפיש טעמא מפכח לה

" אלמא משום פכחי טעמא הוא ויש לשאול מה לנו אם נתפכח טעמו לאחר אכילתו ונ"ל טעם דבר זה כטעם שאמרו בשתיית יין שבין כוס ג' לד' שלא יפסיד קריאת ההלל ולפי שהיו כל ישראל בזמן שבהמ"ק קיים אוכלים לפני מן החומה והיה המקום צר להם כמו שאמרו בזיתא פיסחא והלילא פקעי באיגרא ופירשוה דאכלי אארעא ואמרי התם נראה לנו מזה כי מפני דוחק המקום היו צריכין לזוז ממקומן אחר אכילתן מיד ועולים לראש גגותיהם לומר את ההלל לפיכך חשו להם חכמים שלא ישכחו מלומר את ההלל לכך אסרו להפטיר אפיקומן שלא לפכח טעם הפסח והנהיגו הדבר אף לאחר חורבן הבית במצה זכר למקדש () אין מפטירין אחר מצה אפיקומן אבל הא דתנן ישנו מקצתן יאכלו והיא ודאי דוקא בפסח שלא יהא הפסח נאכל בשני מקומות ואין לנו כן במצה "

ואני אומר מעשה דאביי ורבה בשאר ימות השנה

היה ולא בפסח

ואין למעשה של אביי שום סרך בדבר מצה אלא מה

שהזכירה לפי' משנתנו וכן הרי"ף לא חשש לכתבו ואין אנו משגיחין באכילת מצה במתנמנמ ולא בנרדם.

. ויש ששואלין באכילת מצה מה טעם אין אנו מברכים עליה כל ז' כמו שמברכים על

הסוכה כל ז' דהא גמרינן מהדדי שלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות בין במצה בין בסוכה כדאיתא בפרק הישן ויש להשיב לפי שאדם יכול בשאר ימים לעמוד בלא אכילת מצה ויהיה ניזון באורז ודוחן וכל מיני פירות משא"כ בסוכה שאין יכול לעמוד בלא שינה ג' ימים והוא חייב לישן בסוכה ולטייל בה

זהו טעם

שמברכין על הסוכה כל ז' ואין מברכין על מצה כל שבעה וטעם נכון הוא.

מלחמת ה' מסכת פסחים דף כו עמוד ב

"

"

"

:

...והוי יודע שטעם אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כדי שיהא הפסח נאכל על השבע וגזרה גזרו בו שלא

יאכל אפילו דברים שאינן משביעין ואינן באין אלא בקינוח והיינו פלוגתא דשמואל ורבי יוחנן דשמואל סבר לא אסרו אלא כגון ארדיליא וגוזליא לאבא שהן חביבים עלינו ואנו ממלאין כרסנו מהן ורבי יוחנן סבר אפי' קליות ואגוזים אסור

וכך אמרו ראשונים שלא קודם קריאת הלל בלבד אסרו אלא כל הלילה כדי שלא יאכל פסח בכרס ריקנית מפני דוחק חבורות ולאחר שיגמור סדר הלילה יהא עורך שולחן ואוכל זה כפתור ופרח וכשם שאמרו בפסח כך אמרו במצה ולא שיהא דינה כן שהרי לא אמרו בפסח שיהא נאכל על השבע אלא משום שלא יבא לידי שבירת עצם ואין טעם זה במצה אלא מצות חכמים היא בלכתחילה זכר לפסח

דתיא במכילתא יאכלוהו מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שבע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת

שבע

ומפני כל זה תקנו

שהיה מפטירין סעודתן במצה זכר למקדש ולענין משתא בתר כוס רביעי ודאי אסור לא מפני מצה שהרי כבר שטה אחריה שתי כוסות ועוד אמרו כגון תמרי קליות ואגוזים מיני מיכלא אבל במיני משתיא לא אלא טעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף על ד' כוסות ונראה כמו שמתחיל בסדר אחר

"

ולאחר הלל זה לא אשכחן בגמרא דאסור

אלא שאמר רבינו הגאון דנקיטי רבנן ממנהגות דנהיגין בישראל דכל מאן דבעי למישתי שתי בין שני לשלישי ולא חזי לנו ולא שמיע לנא מאן דשתי חמרא בתר ברכת השיר בליליא קמא ובשמא דכולהו רבוותא אמר נמי רב יצחק בן גיאת הכי וכתב דכן מנהג ומעשה בכל ישראל מאין שינוי כלל ואין אנו משגיחין על כל מה שהתיר בבעל המאור ז"ל ולא שומעין אנו לדבריו לפרוץ גדרן של ראשונים

"

:"

כתוב שם לראב"ד מסכת פסחים דף כו עמוד ב

:

:

: בירושלמי [" "] פירשו הטעם משום הסח הדעת, פירוש כמו הסח הדעת. ולכאורה משום פסלות

נגעו בו. ואין הדרך הזה למצה. ורבי יוסי לקולא קאמר שאפילו כלן נתנמנמו אין בו הסח הדעת. ומעשה דאביי ורבא אפשר דבסעודתא קיימא ומשום הסח הדעת דידיה קאמר ליה [] אלמא כל היכא דאיכא הסח הדעת צריך נטילת ידים. ושינה נמי

כיון דחשו לה להסח הדעת צריך נטילת ידים.

. וזה הדרך הטוב לענין הזה. וכבר כתבנו שברון דבריו בכל מה שהוא מחבר על דברי הרב ז"ל, ובעל ההלכות והרב אבן גיאת ז"ל כתבו ככל מה שכתב הרב ז"ל.

ר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף כז עמוד א

:

:

וכתב רבינו שמואל ז"ל דהוא הדין למצה בזמן הזה ()

וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל ומהאי עובדא פסק רבינו שמואל כר' יוסי דהא רבה לחודיה הוה ניים ולא אביי ואפ"ה א"ל מינם קא ניים מר ואין זו ראייה לפסוק כר' יוסי שאפשר שאביי לא היה מבעלי הסעודה הלוי כתב דדינא דמתני' בפסח דוקא הוא ולא במצה ועובדא דאביי ורבה לא בפסח הוה []

. ואפיקומן לשון אפיקו מנאי ופירש רבינו שמואל

"

זהו תורף פירושו ז"ל ולא נהירא דאם

איתא דמשום הכי הוא היכי אמרינן בסמוך בגמרא לא מבעיא לאחר מצה דכיון דלא נפיש טעמא מפכח ליה וכו' לפיכך נ"ל דרב ושמואל ור' יוחנן כולהו בחד טעמא שייכים דחיישינן שמא יבא לאכול את

הפסח בב' מקומות ומשום הכי אסר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה כמו שפירש"י ז"ל ושמואל חייש טפי שאפילו באותה חבורה אסור לאכול אחר הפסח מיני בשר דשמה לא יזכור שאכל הפסח דטעמא דבישראל בתרא מפכח ליה לטעמא דבישראל קמא וישוב עוד לאכול פסח ושמה יאכלנו במקום אחר ודוקא במיני בשר הוא דחייש דארדלי אינן שתי תיבות ולא מיני כמהין ופטירות כמו שפירש"י ז"ל אלא מיני עופות הן כמו גוזליא

אבל למיכל תמרים וקליות ואגוזים לשמואל

ורבי יוחנן חייש אפילו בהני ותניא כותיה דרבי יוחנן ולפי זה מאי דתניא כותיה

שרי

דר' יוחנן דוקא היא:

. דסבירא ליה דכיון דמצה זכר לפסח

אתיא כשם שאין מפטירין אחר הפסח כך אין מפטירין אחר מצה ולישנא בתרא לא חייש להכי וקיי"ל כלישנא קמא:

. זו היא סברת הגאונים והרב אלפסי ז"ל דסבירא

להו דכיון דתנא חמישי אומר עליו הלל הגדול אלמא דבלאו הכי אסור ליה למשתי בתר כוס רביעי ולא משום מצה שהרי כבר שתי אחרי' שתי כוסות ועוד אמרו כגון תמרים וקליות ואגוזים ומיני מיכלא אבל מיני משתיא לא אלא טעם הדבר כדי שלא יהא מוסיף על ארבע כוסות ונראה כמי שמתחיל בסדר אחר

כך כתב הרמב"ן ז"ל לקיים דברי רב אלפסי ז"ל והר"ז הלוי

ז"ל חולק עליו ואומר דדוקא בין שלישי לרביעי הוא שאמר לא ישתה ופירשו עלה בירושלמי כדי שלא ישתכר כלומר ויפסיד קריאת ההלל אבל אחר כוס ד' שכבר גמר את ההלל אם נשתכר לא הפסיד ולא נשכר:

רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן

. מכלל דאי לאו חיישינן לשכרות היה מותר לשתות.

ומנהג פשוט הוא שלא לשתות יין ופי' הר"ם ז"ל טעם למנהג לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות פסח וביציאת מצרים לספר בנסים ובנפלאות שעשה לנו הקדוש ברוך הוא ולאבותינו עד שתחטפנו שינה ואם ישתה ישתכר.

(")

" . ולפי זה היה נראה שצריך לאכול עמה מרור וחרוסת כיון שהיא זכר מצה הנאכלת עם

הפסח בכריכה ועליהן היה ראוי לברך [על] אכילת מצה אלא שכבר מילא כריסו ממנה וא"כ צריך לעשות כמו בזמן המקדש שהיו אוכלין הכל ביחד הלל וסיעתו ואף לרבנן מצוה לאוכלו ביחד אמנם תמיהני למה עושין כריכה בתחילה יספיק בכריכה אחרונה זכר למקדש הלכך נראה לי דאותה מצה אינה לשם חובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיא נאכל על השובע באחרונה ולפי שהוא זכר לפסח יש ליתן לה דין הפסח שלא לאכול אחריה. וא"צ עמה מרור וחרוסת...

ר' עובדיה מברטנורא מסכת פסחים פרק י משנה ח

- אני שמעתי לשון יפטירו בשפה () . כלומר פותחין ואומרים, ורבותי פירשו לשון הנפטר מחבירו, כשנפטירין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן, באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר, גזירה דלמא אתי למיכל מן הפסח בשני מקומות. ואית בגמרא מאן דפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו

מיני מתיקה.

, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אין מפטירין אחר

מצה אפיקומן,

הון עשיר מסכת פסחים פרק י משנה ח

, ונראה דנוטריקון שלו כך הוא, אפיקו מן, פירוש דברים הדומים למן דכתיב ביה (,) וטעמו כצפיחת בדבש:

תפארת ישראל - יכין מסכת פסחים פרק י משנה ח

() כתב רבינו אליעזר אשכנזי במעשה ה', ששני המלות מפטירין ואפיקומן, יונית הם, [אפטיר] טעימה בלשון יון, [ואפא קומן] ר"ל אחר השומן, של פסח, כדי לקנחו מהפה, ואני שמעתי דבלשון יון [פטירא] הוא אכילה [ועפי פאגאן] ר"ל אחר הסעודה [] [] , []

